

اندازه‌گیری هزینه رفاهی تورم در ایران

اسداله فرزین‌وش^۱

رضا صمدی‌بروجنی^۲

در این تحقیق سعی بر آن است تا به تخمین تابع تقاضای پول برای اقتصاد ایران با استفاده از روش ARDL در دو حالت لگاریتمی و نیمه لگاریتمی و مقایسه آنها با استفاده از روش‌های تعادل جزئی و روش وارد کردن مستقیم پول در تابع مطلوبیت مطابق با مدل سیدراسکی و سپس استفاده از روش تعادل عمومی لوکاس به محاسبه هزینه رفاهی تورم پرداخته شود. در این تحقیق از داده‌های سال‌های (۱۳۸۷-۱۳۵۷) استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این تحقیق صحت این ادعا که هزینه رفاه از دست رفته حاصل از تورم درصد قابل توجهی از تولید ناخالص داخلی را شامل می‌شود، تأیید می‌کند. همچنین تفاوت اندازه این هزینه در مدل‌های تعادل جزئی و تعادل عمومی بر اساس داده‌های اقتصاد ایران مورد بررسی قرار گرفته و نشان داده شد که طبق پیش‌بینی در روش تعادل عمومی لوکاس، تورم‌های پایین هزینه رفاهی بالاتری نسبت به مدل‌های تعادل جزئی به جامعه تحمیل خواهند کرد. نتایج تصریح دو تابع لگاریتمی، نیمه لگاریتمی و مدل سیدراسکی، نشان می‌دهد که هزینه رفاهی به وجود آمده از یک نرخ تورم ۴۰ درصدی به ترتیب ۶، ۲ و ۳/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: تورم، زیان رفاهی، مدل سیدراسکی، روش ARDL.

۱. مقدمه

هنگامی که دولت ضمن استفاده از حق قانونی خود شروع به انتشار پول نماید (در صورتی که رشد واقعی اقتصاد از رشد پول کمتر باشد) احتمال زیاد ایجاد تورم خواهد شد. تورم حاصله نیز ارزش واقعی پولی که توسط افراد نگهداری می‌شود را کاهش می‌دهد. این کاهش در ارزش پول نگهداری شده توسط مردم را اصطلاحاً مالیات تورمی^۲ می‌گویند. معمولاً در ادبیات مربوط به اقتصاد پولی حق‌الضرب پول مترادف با مالیه تورمی بکار برده می‌شود. تا به حال تحقیقات بسیاری در زمینه محاسبه هزینه رفاهی تورم انجام گرفته است، مدل‌های اولیه در این زمینه به صورت تعادل جزئی بودند که این هزینه را

farzinv@ut.ac.ir

reza.borujeni@ut.ac.ir

3. Inflation Tax

۱. دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.

۲. کارشناس ارشد اقتصاد دانشگاه تهران.

کمتر از حد واقعی نشان می‌داد، سپس مدل‌های تعادل عمومی مطرح شد که تخمین واقعی تری از هزینه رفاهی تورم بودند. در مدل‌های تعادل جزئی هزینه رفاهی تورم با نام‌های مالیه تورمی، حق‌الضرب پول و Shoe Leather شناخته شده‌اند. این موضوع نخستین بار توسط فریدمن (۱۹۵۳) مطرح شد و پس از آن توسط افراد زیادی از جمله جاکوب^۱ (۱۹۹۳) و استرلی^۲ (۱۹۹۵) بکار گرفته شد. فریدمن با در نظر گرفتن این فرض که دولت تنها عرضه‌کننده پول بوده و همچنین برای پول بهره حقیقی^۳ وجود ندارد استدلال می‌کند که درآمد حاصل از چاپ پول در هر زمان برابر است با ارزش حقیقی پول چاپ شده در آن زمان.

مارتین بیلی^۴ (۱۹۵۶) با استفاده از یک تابع تقاضای واقعی پول به محاسبه مالیات تورمی (درآمد دولت از چاپ پول) و هزینه‌های خالص تورمی پرداخت. این دو روش، مدل‌های تعادل جزئی نامیده می‌شوند و مدل‌های بعدی که بوسیله اصول اقتصاد خرد و استفاده از مدل‌های رشد به محاسبه این هزینه می‌پردازند، مدل‌های تعادل عمومی نامیده می‌شوند. در این مقاله با مقایسه روش‌های مختلف به محاسبه هزینه رفاهی تورم در اقتصاد ایران پرداخته می‌شود.

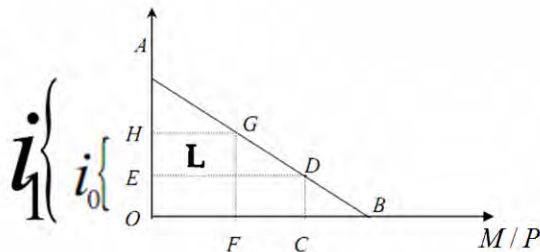
این مقاله در سه بخش تهیه شده است. در بخش اول به مروری بر مبانی نظری و پژوهش‌های انجام شده در زمینه محاسبه هزینه رفاهی تورم پرداخته و در بخش دوم با استفاده از تخمین تابع تقاضای پول برای اقتصاد ایران در دو حالت لگاریتمی و نیمه‌لگاریتمی با استفاده از نتایج بخش دوم به کمی کردن هزینه رفاهی تورم پرداخته است و در بخش آخر نیز نتیجه‌گیری و پیشنهادات این تحقیق بیان شده است.

۲. مبانی نظری

مارتین بیلی (۱۹۵۶) با استفاده از یک تابع تقاضای واقعی پول به محاسبه مالیات تورمی (درآمد دولت از چاپ پول) و هزینه‌های خالص تورمی پرداخت. به اینصورت که با استفاده از نمودار تقاضای پول، تقاضای واقعی پول در نرخ بهره i_0 و زمانی که نرخ تورم برابر صفر می‌باشد، برابر $\left(\frac{M_t}{P}\right)$ می‌باشد و اگر به دلیل چاپ پول توسط دولت، نرخ تورم افزایش یابد و نرخ بهره اسمی به i_1 برسد در این صورت تقاضای واقعی پول به $\left(\frac{M_t}{P}\right)_1$ کاهش می‌یابد. حال اگر فرض کنیم که اقتصاد در ابتدا دارای نرخ تورم π باشد و نرخ بهره اسمی r_0 آنگاه به یک تورم کاملاً پیش‌بینی شده i با نرخ بهره متناظر

1. Jacob
2. Easterly
3. Real Interest
4. Martin Bailey

منتقل شود. در حالت نرخ تورم پایین‌تر، کل مازاد مصرف‌کننده ناشی از نگهداری پول OCDA خواهد بود. در نرخ تورم بالاتر این میزان کاهش می‌یابد و OFGA می‌شود که از دست‌دادن مازاد مصرف‌کننده به میزان CDGF می‌کند (مک‌کالم، ۱۹۸۹).

نمودار ۱. سطح زیر نمودار تابع تقاضای پول

تغییر در مازاد مصرف‌کننده $m^d = a - bi$ با فرض اینکه تابع خطی برای پول داریم که به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$cs = [(a - bi_0) - (a - bi_1)] \frac{i_0 + i_1}{2} \left(\frac{b}{2} \right) (i_1^2 - i_0^2) \quad (1)$$

فرانکل (۱۹۷۶) نیز با استفاده از تابع تقاضای پول به تعیین مالیات تورمی (درآمد دولت از چاپ پول) و

هزینه‌های خالص تورمی پرداخت. براساس نمودار (۱) تقاضای واقعی پول $\left(\frac{M_t}{P} \right)$ به صورت تابعی

از نرخ بهره اسمی (i) که $i = r_0 + \pi$ می‌باشد نشان داده شده است که r_0 نرخ بهره حقیقی و μ نرخ تورم واقعی و پیش‌بینی شده می‌باشد. زمانی که تورم برابر با صفر باشد مقدار مطلوب و جوه حقیقی که جامعه تمایل به نگهداری آن دارد برابر C می‌باشد و زمانی که نرخ تورم برابر با μ می‌باشد مقدار مطلوب و جوه حقیقی که جامعه تمایل به نگهداری آن دارد به F کاهش می‌یابد. حال با فرض اینکه مطلوبیت از دست رفته به وسیله سطح زیرتابع تقاضای واقعی پول قابل اندازه‌گیری باشد، هزینه رفاهی ناشی از تورم برابر مجموع مساحت $FCGD$ می‌باشد. درآمد دولت از چاپ پول نیز در این حالت به صورت ذیل محاسبه می‌گردد: $R = \pi \left(\frac{m_1}{p} \right)$ که در این رابطه μ نرخ رشد پول می‌باشد.

در حالت تعادل و در صورتی که رشد اقتصادی وجود نداشته باشد، نرخ رشد پول با نرخ تورم برابر بوده و در این صورت طبق نمودار درآمد دولت از چاپ پول برابر مساحت مستطیل (L) می‌باشد. سطح زیر نمودار تابع تقاضای پول برای دو تابع لگاریتمی و نیمه‌لگاریتمی به صورت زیر قابل محاسبه است: مدل نیمه لگاریتمی:

$$W(\pi) = \left[\frac{B}{\xi} e^{-\xi\pi} \right]_0^{\pi} - \pi B e^{-\xi\pi} = \frac{B}{\xi} + [1 - (1 + \xi\pi)e^{-\xi\pi}] \quad (2)$$

مدل لگاریتمی:

$$W(\pi) = \left[\frac{A}{\eta + 1} \pi^{\eta + 1} \right]_0^{\pi} - \pi A \pi^{\eta} = -A \frac{\eta}{\eta + 1} \pi^{\eta + 1} \quad (3)$$

مدل‌های بعدی که شامل مدل خرید نقدی، مدل زمان خرید و ورود مستقیم پول در تابع مطلوبیت است تلاشی برای محاسبه هزینه رفاهی تورم با استفاده از مدل‌هایی بر پایه اقتصاد خرد بوده است.

۳. مروری بر مطالعات تجربی در زمینه هزینه رفاهی تورم

مطالعات تجربی فراوانی در زمینه هزینه رفاهی تورم انجام گرفته که از لحاظ ساختار الگو و فروض بکاررفته متفاوت هستند. در اینجا به شرح چند مورد از این مطالعات پرداخته می‌شود.

تبادل جزئی: در تعادل جزئی محاسبه هزینه رفاهی تورم محدود به محاسبه مازاد مصرف‌کننده از طریق مساحت زیرمنحنی تقاضای پول است. لوکاس (۱۹۹۳) بیان می‌کند که در یک تعادل عمومی هدف ما از بیان فرمول‌هایی برای اندازه‌گیری هزینه رفاهی تورم دقیقاً بر مبنای روش بیلی است که همان اندازه‌گیری هزینه واقعی تحمیلی به مصرف‌کنندگان به وسیله رفاه از دست‌رفته آنان در اثر مالیات وارده در نتیجه تورم است.

فریدمن (۱۹۵۶)، بیلی (۱۹۵۶) و لیدرمن و اکستین (۱۹۹۲) بیان کردند که یک تخمین مورد اعتماد هزینه رفاهی تورم نیاز به یک تابع تقاضای مورد اعتماد دارد. مسئله انتخاب تخمینی صحیح برای هزینه رفاهی تورم مشکلی بزرگ محسوب می‌شود به این دلیل که مقادیر این تخمین‌ها در بازه بزرگی قرار می‌گیرند و تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای بین این مقادیر وجود دارد.

به عنوان مثال، تخمین هزینه رفاهی تورم برای تورم ۱۰ درصد بر اساس تعادل جزئی بین ۰/۲۲ درصد (لیدرمن و اکستین) تا ۰/۴۵ درصد (لوکاس) و در تعادل عمومی از ۰/۱۱ درصد (کولی و هسن، ۱۹۸۹) تا ۷/۱۵ درصد (مارکوئیز و ریفت، ۱۹۹۴) تخمین زده شده است.

گیلمن (۱۹۹۳) تلاش کرد با گسترش الگوی خرید نقدی لوکاس و استوکی (۱۹۸۳ و ۱۹۸۷) از آن برای برآورد هزینه رفاهی تورم استفاده کند. در این الگوها محدودیت کلور دربارۀ استفاده از پول به وسیله مصرف‌کننده به طور برون‌زا وارد می‌شود و همچنین یک عدم انعطاف در چگونگی خرید نقدی و اعتباری به وسیله مصرف‌کننده وجود دارد. گیلمن سعی کرد تابع مبادله را در الگوی

خرید کالای نقدی اعتباری وارد کرده و آن را درون‌زا کند. الگوی گیلمن با وارد کردن بخش اعتباری هزینه‌بر در الگو نه تنها توانست یک انعطاف در مبادله ایجاد کند، بلکه توانست بررسی تجربی هزینه رفاهی تورم را آسان‌تر کند. با بکارگیری داده‌های اقتصاد آمریکا برای سال‌های (۱۹۴۸-۱۹۸۸) گیلمن هزینه رفاهی تورم ۱۰ درصد را برابر ۲/۱۹ درصد تولید ناخالص داخلی اقتصاد برآورد کرد.

لوکاس (۲۰۰۰) سعی داشت از دیدگاه مدیریت نقدینه به مسأله هزینه رفاهی تورم پردازد که در این راستا از الگوی مک کالم و گودفریند (۱۹۸۷) استفاده نمود. به دلیل آنکه در شرایط تورمی هزینه فرصت نگهداری پول بالا می‌باشد فرد کمتر از مقدار مطلوب پول نگهداری می‌کند که این عمل موجب افزایش هزینه معاملاتی و کاهش منابع برای تولید کالای مصرفی می‌شود. لوکاس در قالب یک الگوی تعادل عمومی بر اساس بهینه‌یابی پویا نشان داد که منابع اختصاص داده شده به زمان (هزینه‌ی معاملاتی می‌تواند یک معیار مستقیم از هزینه رفاهی تورم باشد. بررسی لوکاس نشان می‌دهد که کاهش نرخ تورم از ۱۱ درصد به صفر، درآمد رفاهی معادل با ۰/۸ درصد درآمد متوجه اقتصاد می‌کند.

سرلیتیس و یاوری (۲۰۰۴) به کمک روش پول در تابع مطلوبیت و با استفاده از معادله دیفرانسیل استخراج شده توسط لوکاس (۲۰۰۰) هزینه رفاهی تورم را برای دو کشور آمریکا و کانادا محاسبه کردند. برخلاف کار لوکاس که در آن کشش تقاضای پول نسبت به نرخ بهره در مقدار ۰/۵- کالیبره شده بود در اینجا کشش بلندمدت تقاضای پول بر اساس داده‌های دو کشور در دوره زمانی (۲۰۰۱-۱۹۴۸) برآورد شده است. هزینه رفاهی تورم برآورد شده به وسیله سرلیتیس و یاوری کمتر از مقدار برآورد لوکاس می‌باشد.

مکوچکاناوا (۲۰۰۸) با استفاده از روش تعادل جزئی بیلی، هزینه رفاهی تورم برای دو تابع لگاریتمی و نیمه‌لگاریتمی با داده‌های فصلی برای دو دوره (۴: ۲۰۰۵-۲: ۱۹۸۰) و داده‌های ماهانه برای دوره ابر تورم (۱۲: ۲۰۰۵-۱: ۱۹۹۹) برای زیмбаوه محاسبه کرد، هزینه رفاهی تورم برآورد شده توسط مکوچکاناوا برای تورم ۱۰ تا ۳۰۰ درصد، ۰/۹ تا ۲۳/۴ درصد از تولید ناخالص داخلی و برای دوره ابر تورم ۰/۴ تا ۲۷/۶ درصد از تولید ناخالص داخلی برآورد شد.

صمیمی و تقی‌نژادعمران (۱۳۸۳) با وارد کردن بخش بانک به تحلیل هزینه رفاهی تورم لوکاس بر پایه الگوی مک کالم و گودفریند نشان دادند در مدل ارائه شده توسط آنها علاوه بر هزینه‌ای که باعث می‌شود تا عاملان اقتصادی به منظور ایمن ماندن از آثار نامساعد تورم، دارایی پولی بدون بهره کمتری نگهداری کنند هزینه دیگری نیز به جهت اختلاف بین نرخ بهره وام و نرخ سود سپرده بانکی و اختلال در بازار پول درونی نیز وجود دارد و نشان می‌دهند که هزینه رفاهی تورم به وجود آمده از یک نرخ تورم ۱۰ درصدی در حالت لگاریتمی و نیمه‌لگاریتمی به ترتیب معادل ۷/۲ و ۶/۶ درصد تولید ناخالص داخلی است.

یاوری و مهرنوش (۲۰۰۵) با استفاده از داده‌های سالانه بین سال‌های (۲۰۰۰-۱۹۶۰) برای اقتصاد ایران با روش رگرسیون بلندمدت فیشر و سیتز به تخمین کشش پول در تابع تقاضا پرداختند و با استفاده از روش تعادل جزئی بیلی به تخمین هزینه رفاهی تورم پرداختند و نشان دادند که کاهش تورم از ۴۰ درصد به صفر می‌تواند رفاهی برابر با ۰/۳ درصد از تولید ناخالص داخلی را به همراه داشته باشد.

۴. معرفی الگو

سیدراسکی (۱۹۶۷) با قرار دادن پول در تابع مطلوبیت نتیجه گرفت که در شرایط بهینه حاصل از حل مسئله کنترل بهینه تولید نهایی سرمایه (نرخ بازدهی سرمایه) معادل با نرخ ترجیح زمانی است. همچنین وی نتیجه گرفت که سطوح موجودی سرمایه و موجودی مصرف در وضعیت پایا هر دو مستقل از رشد پول هستند. از آنجایی که رشد پول، مصرف حقیقی را در وضعیت پایا تحت تأثیر قرار نمی‌دهد، لذا مطلوبیت وضعیت پایا با افزایش مانده‌های حقیقی تا جایی که مطلوبیت نهایی آن صفر شود حداکثر می‌شود. به عبارت دیگر، نرخ رشد پول معادل منفی نرخ ترجیح زمانی است.

با فرض اینکه زندگی تا ابد ادامه و آینده‌نگری کامل نیز وجود دارد و مطلوبیت علاوه بر مصرف از نگهداری تراز حقیقی پول نیز حاصل می‌شود^۱ و تابع مطلوبیت گسسته با ریسک‌گریزی نسبی ثابت^۲ برای $t \in [0, +\infty)$ ، $B_t \in R^+$ ، $M_t \in R^+$ ، $H_t \in R$ ، $Y_t \in R^{++}$ ، $C_t \in R^{++}$ که به ترتیب اوراق قرضه دولتی، پول نقد، مالیات‌های ثابت، تولید اقتصاد و مصرف در زمان t خواهد بود. نرخ رشد جمعیت ثابت برابر n و سه نوع نماینده اقتصادی: خانوار، بنگاه‌ها، دولت و سه نوع کالای تجاری: تولید (مورد استفاده برای مصرف و سرمایه‌گذاری) با نرخ استهلاک δ ، کار و پول داریم.

خانوار:

- K و L را به بنگاه‌ها اجاره می‌دهند.

- Y را از بنگاه‌ها خریداری می‌کنند.

- K و M را با یکدیگر مبادله می‌کنند.

بنگاه‌ها: طبق $Y=F(K,L)=C+L$ تولید می‌کنند.

۱. در غیر اینصورت مدل سیدراسکی همان مدل رمزی بود.

دولت: پرداخت‌های انتقالی ثابتی با خانوار دارد و با چاپ پول برای خود تأمین اعتبار می‌کند (این وجوه انتقالی می‌تواند منفی باشند). بنابراین قید بودجه دینامیکی که نماینده اقتصادی با آن مواجه است:

$$\dot{B}_t + \dot{M}_t = Y_t - H_t - C_t - r_t B_t \quad (4)$$

$r_t \in r++$ نشان‌دهنده نرخ بهره اسمی اوراق قرضه $\pi_t = \frac{\dot{P}_t}{P_t}$ نشان‌دهنده نرخ تورم در زمان t

است و متغیرهای با حروف کوچک نشان‌دهنده مقادیر واقعی و متغیرهای با حروف بزرگ مقادیر اسمی را نشان می‌دهند. همچنین $z_t = \frac{M_t}{P_t}$ و m_t برابر با $\frac{M_t}{Y_t}$ خواهد بود. حال می‌بایست مطلوبیت خود را نسبت به قیدها حداکثر کنیم:

$$\text{Max} \int_0^{\infty} e^{-\rho t} U(c_t, z_t) dt \quad (5)$$

$$\dot{b}_t + \dot{z}_t = y_t - h_t - c_t + (r_t - \pi_t)b_t - \pi_t z_t, \forall t \in (0, +\infty) \quad (6)$$

لوکاس با حل رابطه بالا و حداکثرسازی تابع مطلوبیت نسبت به قید بودجه به رابطه زیر دست

یافت:

$$w'(r) = -\phi \left(\frac{m(r)}{1+w(r)} \right) m'(r) \quad (7)$$

با جایگذاری تابع تقاضای پول به تابع فوق خواهیم داشت:

$$w(i) = -\eta A_i^n (1+w(i))^{\frac{1}{\eta}} \quad (8)$$

$$w(i) = \exp \left[\frac{\eta \ln \left(\frac{1}{A(i \exp(\eta \ln i)) - \frac{\eta}{A(\eta+1)}} - \frac{1}{A(\eta+1)} \right)}{\eta+1} \right] - 1 \quad (9)$$

با استفاده از تساوی بالا محاسبه هزینه رفاهی تورم به راحتی قابل محاسبه خواهد بود (سرتلیس، ۲۰۰۷).

۴-۱. تصریح تابع تقاضای پول

مطالعه بهمن اسکویی (۲۰۰۵) درباره کشورهای درحال توسعه مدل $ARDL(p, q_1, q_2, q_3)$ را به صورت زیر معرفی می کند:

$$\log m_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^p B_i \log m_{t-i} + \sum_{i=1}^{q_1} \lambda_i \log y_{t-i} + \sum_{i=1}^{q_2} \mu_i \pi_{t-i} + \sum_{i=1}^{q_3} \eta_i \log E_{t-i} + u_t \quad (10)$$

اگرچه هدف ما تخمین کشش بلندمدت بین متغیرهای رابطه (۴-۷) و بررسی ثبات آنها است، اما تکیه بر این رابطه به تنهایی نادرست است. لیدلر (۱۹۹۳) بیان می دارد که برای اجتناب از مشکلات مربوط به بی ثباتی تابع تقاضای پول لازم است در کنار تخمین رابطه بلندمدت، تحرکات کوتاه مدت نیز مورد توجه واقع شود. مدل تصحیح خطا رویکرد $ARDL$ متناسب با معادله (۴-۷) به صورت زیر است:

$$\Delta \log m_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^n \alpha_{1i} \Delta \log m_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{2i} \Delta \log y_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{3i} \Delta \pi_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{4i} \Delta \log E_{t-i} + \gamma_1 \log m_{t-1} + \gamma_2 \log y_{t-1} + \gamma_3 \pi_{t-1} + \gamma_4 \log E_{t-1} + u_t \quad (11)$$

پس از تصریح مدل به صورت فوق نوبت به تخمین مدل پویای کوتاه مدت می رسد. برای تخمین مدل با استفاده از نرم افزار مایکروفیت پس از انتخاب حداکثر سه وقفه از طریق معیار شوارتز- بیزین نتایج زیر برای دوره زمانی (۱۳۸۷-۱۳۵۷) حاصل می شود:

جدول ۲. نتایج حاصل از تخمین مدل دوم (لگاریتمی) به روش $ARDL$

متغیر	ضرایب برآورد شده	انحراف معیار	آماره t
LM(-1)	۰/۴۸	۰/۰۸	۵/۶۸
LR	-۰/۰۶	۰/۰۲۰	-۲/۸۶
LGDP	۰/۳۶	۰/۰۶۷	۵/۲۲
P	-۰/۱۳	۰/۰۲۲	-۶/۰۶
C	۱/۸۶	۰/۵۷	۳/۱۰
$R^2 = 0/96$	$\bar{R}^2 = 0/95$	DW = 1/88	F = 146/7

مأخذ: نتایج تحقیق.

با مقایسه آماره t محاسباتی و کمیت بحرانی ارائه شده از سوی بنرجی^۱، دولادو^۲ و مستر^۳ در سطح اطمینان موردنظر می توان به وجود یا نبود رابطه تعادلی بلندمدت بین متغیرهای الگو پی برد. در مدل های $ARDL$ تخمین

1. Banerjee
2. Dolado
3. Master

اندازه‌گیری هزینه رفاهی تورم در ایران ۱۵

زده شده وجود رابطه بلندمدت وقتی قابل تأیید است که قدرمطلق کمیت آماره t آنها که در ذیل محاسبه شده است از قدرمطلق مقدار بحرانی آن بیشتر شود.

برای مدل اول:

$$t = \frac{0.502 - 1}{.08} = -6.225 \quad (12)$$

برای مدل دوم:

$$t = \frac{0.48 - 1}{.08} = -6.5 \quad (13)$$

با مقایسه t های بدست آمده با مقادیر بحرانی بالا به این نتیجه می‌رسیم که برای هر دو مدل وجود رابطه بلندمدت در سطح معناداری ۵ درصد تأیید می‌شود.

جدول ۳. نتایج حاصل از تخمین بلندمدت مدل اول (نیمه لگاریتمی) با روش ARDL

متغیر	ضرایب برآورد شده	انحراف معیار	آماره t
LR	-۰/۱۰	۰/۰۳	-۳/۱۸
LG	۰/۷۰	۰/۰۸	۸/۶۴
LP	-۰/۶۲	۰/۱۲	-۴/۹۷
C	۳/۴۸	۱/۶۲	۲/۳۳

مأخذ: نتایج تحقیق.

جدول ۴. نتایج حاصل از تخمین بلندمدت مدل دوم (لگاریتمی) با روش ARDL

متغیر	ضرایب برآورد شده	انحراف معیار	آماره t
LR	-۰/۱۰	۰/۰۳	-۳/۲۶
LG	۰/۷۰	۰/۰۸	۸/۸۰
LP	-۰/۲۵	۰/۰۵	-۵/۰۴
C	۳/۵۳	۰/۹	۳/۹۲

مأخذ: نتایج تحقیق.

مدل لگاریتمی:

$$W(\pi) = \left[\frac{A}{\eta + 1} \pi^{\eta+1} \right]_0^{\pi} - \pi A \pi^{\eta} = -A \frac{\eta}{\eta + 1} \pi^{\eta+1} \quad (14)$$

$$W(\pi) = \left[\frac{3.53}{.25+1} \pi^{.25+1} \right]_0^\pi - \pi(3.53)\pi^{.25} = -(3.53) \frac{.25}{.25+1} \pi^{.25+1} \quad (15)$$

مدل نیمه لگاریتمی:

$$W(\pi) = \left[\frac{B}{\xi} e^{-\xi\pi} \right]_0^\pi - \pi B e^{-\xi\pi} = \frac{B}{\xi} + [1 - (1 + \xi\pi)e^{-\xi\pi}] \quad (16)$$

$$W(\pi) = \left[\frac{3.48}{-.62} e^{-.62\pi} \right]_0^\pi - \pi(3.48)e^{-.62\pi} = \frac{3.48}{.62} + [1 - (1 + (.62)\pi)e^{-.62\pi}] \quad (17)$$

مدل تعادل عمومی:

$$w(\pi) = \exp \left[\frac{(0.25) \ln \left(\frac{1}{3.53(\pi \exp(0.25 \ln \pi) - \frac{0.25}{3.53(0.25+1)} - \frac{1}{3.53(0.25+1)})} \right)}{0.25+1} \right] - 1 \quad (18)$$

جدول ۵. هزینه رفاهی تورم (درصدی از GDP)

نرخ تورم	تعادل عمومی لوکاس	نیمه لگاریتمی، تعادل جزئی	لگاریتمی، تعادل جزئی
۳	۰/۱۰۸	۰/۰۰۹۸	۰/۰۸۵
۵	۰/۱۲۳	۰/۰۰۲۷	۰/۱۲۴
۸	۰/۱۶۸	۰/۰۰۷۱	۰/۱۷۷
۱۰	۰/۱۹۴	۰/۰۱۱۲	۰/۲۰۹
۱۵	۰/۲۲۳	۰/۰۲۵۸	۰/۲۸۴
۱۸	۰/۲۳۵	۰/۰۳۷۶	۰/۳۲۵
۲۰	۰/۲۵۶	۰/۰۴۶۸	۰/۳۵۲
۲۵	۰/۲۹۶	۰/۰۷۴۸	۰/۴۱۶
۳۰	۰/۳۱۵	۰/۱۱۰	۰/۴۷۷
۴۰	۰/۳۴۹	۰/۲۰۳	۰/۵۹۱
۵۰	۰/۳۷۶	۰/۳۳۲	۰/۶۹۹

مأخذ: نتایج تحقیق.

اندازه‌گیری هزینه رفاهی تورم در ایران ۱۷

با استفاده از نتایج بدست آمده برای یک نرخ تورم ۴۰ درصدی در مدل نیمه‌لگاریتمی هزینه رفاهی نزدیک به ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی و در مدل تمام لگاریتمی نزدیک به ۶ درصد از تولید ناخالص داخلی و در مدل تعادل عمومی نزدیک ۳/۵ درصد محاسبه شده است.

۵. نتیجه‌گیری

تورم پدیده‌ای است پیچیده با آثار منفی فراوان که با تغییر در رفتارهای عقلایی مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، اقتصاد را از مسیر بهینه خارج می‌کند. در این مطالعه به بررسی این موضوع پرداختیم که هزینه رفاهی تورم چه سهمی از تولید ناخالص داخلی را شامل می‌شود. با اندازه‌گیری این هزینه رفاهی برای تورم‌های متفاوت به این نتیجه رسیدیم که تورم هزینه رفاهی قابل ملاحظه‌ای را به جامعه تحمیل می‌کند و تورم‌های دورقمی پایین و حتی تورم‌های یک رقمی نیز زیان رفاه قابل ملاحظه‌ای را به اقتصاد تحمیل می‌کند. بنابراین باید به مسئله تورم به طور جدی‌تر در کشور نگریسته شود و سیاست‌های اقتصادی به دنبال کاهش نرخ تورم باشند. تاکنون در ایران تحقیقات قابل توجهی در زمینه هزینه‌های رفاهی تورم انجام نشده است و این تحقیق به جهت پرداخت به این موضوع و بکار بردن روش اندازه‌گیری در محاسبه آن اهمیت دارد. نتایج به دست آمده در این روش به کشش‌های بدست آمده از تابع تقاضای پول بستگی دارد. با توجه به کشش‌های به دست آمده در این تحقیق برای ضریب تورم در معادله تقاضای پول و وقوع تورم دورقمی بالا بعد از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، وقوع یک تورم ۴۰ درصدی با توجه به سه راه‌حل ارائه شده هزینه‌ای به ترتیب برابر با ۶۶۵۲۹/۳۲، ۱۹۹۵۸۶/۹۶، ۱۱۶۴۲۶/۳۱ میلیارد ریال به اقتصاد کشور وارد می‌کند (با استفاده از داده‌های تولید ناخالص داخلی بدون نفت برای سال ۱۳۸۹).

منابع

- تشکینی، احمد (۱۳۸۴)، اقتصادسنجی کاربردی به کمک مایکروفت، مؤسسه فرهنگی هنری دی‌اگران، چاپ اول، دی.
- جعفری صمیمی، احمد و وحید تقی‌نژادعمران (۱۳۸۳)، "هزینه رفاهی تورم: بسط الگوی لوکاس و ارائه دیدگاه جدید"، *مجله تحقیقات اقتصادی*، شماره ۶۴.
- کمبجانی، اکبر (۱۳۷۷)، "بررسی تأثیر شوک‌های عرضه پول در تابع تقاضای پول کوتاه‌مدت؛ مورد ایران"، *رواند*.
- کمبجانی، اکبر و رضا بوسستانی (۱۳۸۳)، "اثبات تابع تقاضای پول در ایران"، *مجله تحقیقات اقتصادی*، شماره ۶۷.
- کمبجانی، اکبر و اصغر اسماعیل‌نیا (۱۳۷۶)، "سنجش حق‌الضرب پول با استفاده از تخمین تابع تقاضای پول در اقتصاد ایران"، *مجله تحقیقات اقتصادی*، شماره ۵۰.
- کمبجانی، اکبر و محمد مهدی عسگری (۱۳۸۳)، "تحلیل نظری آثار اقتصادی زکات و مقایسه آن با مالیه تورمی"، *مجله تحقیقات اقتصادی*، شماره ۶۴.

- Bailey, M. (1956), "The Welfare Cost Inflationary", *Finance Journal of Political Economy*, Vol.64, PP.389-410.
- Bali, T.G. (2000),"U.S Money Demand and Welfare Cost of Inflation in a Currency –Deposit Model", *Journal of Economics and Business*, Vol. 52, PP. 233-258.
- Cooley, T. F. & G. D. Hansen (1991),"The Welfare Costs Of Moderate Inflation, *Journal of Money Credit and Banking*, Vol. 23, PP. 483-518.
- Friedman, M. (1969), *Optimum Quantity of Money and Other Essay*, Chicago: Aldine.
- Gillman, Max (2009), *Inflation Theory in Economics: Welfare, Velocity, Growth and Business Cycles*, Gillman, Max.
- Lucas, J. R. & E. Robert (2000),"Inflation and Welfare", *Econometrical*, Vol.68. No.2, PP.247-274
- MacCallum, Bennet, T. (1989), *Monetary Economics, Theory and Policy*; Macmillan Publishing Company.
- MacCallum, B. T.& M. S. Goodfriend (1987), *Demand for Money: Theoretical Studies*, The New Palgrave Dictionary, PP. 775-781.
- Makochekanawa, Albert (2008), *Measuring the Welfare Cost of inflation in Zimbabwe*, University of Pretoria, South Africa.
- Serletis, Apostolos (2007), *The Demand of Money: Theoretical and Empirical Approaches*, Second Edition, Springer.
- Sertelis, Apostolos & Yavari, Kazem (2003), *The Welfare Cost Of Inflation in Canada and United States* , Calgary, Alberta, T2N1N4.
- Sidrauski, M. (1967), "Rational Choice and Patterns of Growth in a Monetary Economy", *American Economic Review*, Vol. 57, PP. 534-544.
- Walsh, Carl, E. (2010), *Monetary Theory and Policy*, Third Edition, Massachusetts Institute Technology.
- Yavari, k. & Mehrnoosh, M. (2005);"The Welfare Cost of Inflation in Iran", *Iranian Economic Review*, Vol.10, No.14.